

بررسی مفاهیم مهارت های اجتماعی کودکان و نقش آن در رسیدن به اهداف آموزش و پرورش

آرش مرادیان^۱، داود نوری زاد^۲

^۱ کارشناس ارشد علوم تربیتی، گرایش مشاوره مدرسه

^۲ کارشناس ارشد علوم تربیتی، گرایش آموزش ابتدایی

چکیده

امروزه کودکان به فرصتهایی نیاز دارند که بیاموزند در مقابل رویدادها چگونه واکنش دهند. برای مثال بدانند چه وقت برای خندیدن، شوخی کردن و یا ابراز همدردی مناسب است. پژوهشهای انجام شده در دنیا حاکی از آن است کودکانی که آموزشهای پیش دبستانی را می گذرانند نسبت به کودکانی که این آموزشها را ندیده اند مستقل تر و منظم تر هستند و از ثبات عاطفی بیشتر و اضطراب کمتری برخوردارند. روحیه مشارکت و فعالیتهای گروهی و اجتماعی در آنان تقویت شده و دارای ارتباطات قوی تر می باشد. از جمله این وظایف حائز اهمیت رشد قوای جسمی و مراقبت و شناخت جسم خود، ارتباط مناسب با همسالان و مربیان و سایر بزرگسالان، کمک به دیگران و احساس همدردی با سایرین، رعایت نوبت و سایر مهارت های اجتماعی است. اجتماعی شدن به معنای همسازی و همنوایی این فرد با ارزشها، هنجارها و نگرشهای گروهی و اجتماعی است یا به مفهوم دیگر، اجتماعی شدن فراگردی است که به واسطه آن، هر فرد، دانش و مهارتهای اجتماعی لازم برای مشارکت موثر و فعال در زندگی گروهی و اجتماعی را کسب می کند. از این رو در تحقیق حاضر، به لحاظ اهمیت موضوع به بررسی مفاهیم مهارتهای اجتماعی کودکان و نقش آن در رسیدن به اهداف آموزش و پرورش پرداخته شده است.

واژه های کلیدی: اجتماعی شدن، آموزش و پرورش، مهارت های اجتماعی، کودکان

۱- مقدمه

امروزه کودکی اولین و مهمترین دوره زندگی آدمی است. در این دوره کودک برای نخستین بار، با طبیعت رابطه برقرار می کند، روابط اجتماعی خود را بنا می نهد و به مفهومی از خود دست می یابد. همه اولیاء و مربیان و علاقمند به تعلیم و تربیت معتقدند که کودکان باید همگی از امکاناتی برای تربیت برخوردار شوند که بتوانند جای خود را در جامعه پیچیده کنونی و دنیای پیچیده تر آینده پیدا کنند. برای این منظور آموزش و پرورش کودکستانی اولین مرحله از آموزش رسمی است که هدفها، محتوا و برنامه های خاص را دارد و پایه مهمی برای سایر دوره های آموزش و پرورش عمومی است. رشد ارتباطات اجتماعی و خود یاری، آموزش مقدمات خواندن و نوشتن و حساب کردن، ذوق هنری در جهت وصول به هدف اصلی «سازگاری اجتماعی» از وظایف مهم مراکز پیش دبستانی است. از جمله این وظایف حائز اهمیت رشد قوای جسمی و مراقبت و شناخت جسم خود، ارتباط مناسب با همسالان و مربیان و سایر بزرگسالان، کمک به دیگران و احساس همدردی با سایرین، رعایت نوبت و سایر مهارت های اجتماعی است. اجتماعی شدن به معنای همسازی و همنوایی این فرد با ارزشها، هنجارها و نگرشهای گروهی و اجتماعی است یا به مفهوم دیگر، اجتماعی شدن فراگردی است که به واسطه آن، هر فرد، دانش و مهارت های اجتماعی لازم برای مشارکت موثر و فعال در زندگی گروهی و اجتماعی را کسب می کند.

اهداف عمده در آموزش مهارت های اجتماعی در مهدکودک ها و کودکستانها مربوط است به روابط متقابل همسالان و ملاحظات اجتماعی مانند رعایت آداب و ادب اجتماعی، همچنین فرصت هایی برای اجرای نقش در بازی با همسالان و ایجاد روابط اجتماعی مستقل با بزرگسالان و با توجه به پیچیدگی جوامع و بروز ناهنجاریهای روانی و رفتاری در بین کودکان و نوجوانان، لزوم پرداختن به فرایند اجتماعی شدن آنها و ارائه راهبردهای صحیح برای تقویت و شکوفایی این پدیده بیش از پیش احساس می شود.

لذا هدف این مقاله بررسی مفاهیم مهارت های اجتماعی کودکان و نقش آن در رسیدن به اهداف آموزش و پرورش است، که در این مقاله به این موضوعات پرداخته شده است.

۲- مبانی نظری

۲-۱- اجتماعی شدن

اجتماعی شدن به معنای همسازی و همنوایی این فرد با ارزشها، هنجارها و نگرشهای گروهی و اجتماعی است یا به مفهوم دیگر، اجتماعی شدن فراگردی است که به واسطه آن، هر فرد، دانش و مهارت های اجتماعی لازم برای مشارکت موثر و فعال در زندگی گروهی و اجتماعی را کسب می کند. مجموعه این ارزشها، هنجارها، نگرشها، دانشها و مهارتها فرد را قادر می سازد که با گروه ها و افراد جامعه، روابط و کنش های متقابل داشته باشد. فراگرد اجتماعی شدن، امری مستمر و به اعتباری مادام العمر است.

اجتماعی شدن فراگردی که طی آن به کسب هویت نایل و با پذیرش ارزشها، هنجارها، آرمانها و شیوه های زندگی، تحت شرایط مطلوب قادر به تحقق استعداد های بالقوه خود می شود.

۲-۲- هدف های اجتماعی شدن

- علیرغم تفاوت های محیطی و فرهنگی، جامعه پذیری دارای هدفها و مقاصد مشترکی است که به مهمترین آنها می پردازیم:
- ۱- یکی از مقاصد جامعه پذیری آموزش قواعد و نظامات اساسی از اداب و عادات و رفتار روزمره گرفته تا روشهای علمی به افراد است.
  - ۲- فراگرد جامعه پذیری به همان میزان که عادات و رفتار فرد را مطابق هنجارهای اجتماعی، تحت نظم و انضباط در می آورد، به او امید و آرزو می دهد.
  - ۳- فراگرد جامعه پذیری از طریق برآوردن خواستها، آرزوها، امیدها و سوادهای فردی یا ممانعت از دستیابی بدانها باری فرد هویت می آفریند.
  - ۴- فراگرد جامعه پذیری، نقشهای اجتماعی و نگرشها، انتظارات و گرایشهای مربوط به آن نقشها را به فرد می آموزد. نقشهای اجتماعی، آمال و آرزوها، هویتها و قواعد و نظامات رفتاری، روابط متقابل تنگاتنگی با یکدیگر دارند.
  - ۵- هدف دیگر فراگرد جامعه پذیری، آموختن مهارتهاست.^۱

۲-۳- مهارت های اجتماعی

بطور کلی مهارتهای اجتماعی به رفتارهای آموخته شده و مقبول جامعه اطلاق می شود. رفتارهایی که شخص می تواند با دیگران به نحوی ارتباط متقابل برقرار کند که به بروز پاسخهای مثبت و پرهیز از پاسخهای منفی انجامد. مورگان (۱۹۸۰) به این نکته اشاره دارد که مهارتهای اجتماعی نه تنها امکان شروع و تداوم روابط متقابل و بحث را با دیگران فراهم می آورد. بلکه توانایی نیل به اهداف، ارتباط با دیگران را نیز در شخص ایجاد می کند. هر اندازه انسان در ارتباط با دیگران بیشتر و همه جانبه تر بتواند به هدفهای خویش برسد، ما او را در زمینه های اجتماعی ماهرتر می دانیم. تراور مهارتهای اجتماعی را به دو بُعد تقسیم می کند:

اجزاء مهارت و فرایندهای مهارت

اجزاء مهارت: را عناصر واحدی نظیر نگاه، تکان دادن سر، یا رفتارهایی در روابط اجتماعی مانند سلام و خداحافظی تشکیل می دهند.

فرایندهای اجتماعی: به «توانایی فرد در ایجاد رفتار ماهرانه بر اساس قواعد و اهداف مربوطه و در پاسخ با باز خورد اجتماعی» اشاره دارد.

مهارتهای اجتماعی شامل الگوهای واکنشی گوناگون لازم برای تعدیل با دیگران است. این الگوها شامل اثبات وجود و دفاع از خود و اموال، پیوستن به یک گروه، جلب همکاری دیگران، یا امتناع از پیروی کردن از اجتماع می باشد. مهارتهای اجتماعی عبارتند از: راههای اجتماع پسند، سلوک با دیگران، ملاحظه خواندن، مبادله اطلاعات، شرح و اثبات نظر

۲-۴- نشانه های مهارت اجتماعی

- مایکلسون (۱۹۸۲) در ارزیابی نشانه های مهارت اجتماعی به شش عنصر اصلی اشاره می کنند:
- ۱- مهارتهای اجتماعی به طور معمول آموخته می شوند.
  - ۲- شامل مجموعه ای از رفتارهای کلامی و غیر کلامی گوناگون و ویژه اند.
  - ۳- مستلزم داوطلب شدن و ارائه پاسخهای مناسب و موثرند.
  - ۴- تقویت های اجتماعی دیگران به حداکثر می رسانند.

۱- علاقه بند

۵- ماهیتی تعاملی دارند و به زمان بندی مناسب و تاثیر متقابل برخی از رفتارها احتیاج دارند.

۶- تحت تاثیر عوامل محیطی همچون سن، جنس و پایگاه طرف مقابل می باشند.

۲-۵- مولفه های مهارت اجتماعی

هارجی^۲ (۱۹۸۶) با مرور تعاریف رفتار ماهرانه، به شش جنبه مهارت اجتماعی اشاره می کند. او می گوید مهارت اجتماعی عبارتست از «مجموعه ای از رفتارهای هدفمند، به هم مرتبط و متناسب با وضعیت که آموختنی بوده و تحت کنترل فرد می باشند». در این تعریف بر شش مورد از مولفه های مهارت اجتماعی تاکید شده است. نخست اینکه رفتارهای اجتماعی هدفمندند. ما از این رفتارها برای کسب نتایج مطلوب استفاده می کنیم و بنابراین برخلاف سایر رفتارها که اتفاقی یا غیرتعمدی هستند. مهارتهای اجتماعی هدف دارند. دومین ویژگی رفتارهای متفاوتی هستند که به منظور دست یابی به هدفی ویژه مورد استفاده قرار می گیرند و ما، به طور همزمان از آنها استفاده می کنیم. سومین ویژگی مهارتهای اجتماعی متناسب بودن آنها با وضعیت است. فردی از لحاظ اجتماعی ماهر است که بتواند رفتارهایش را متناسب با انتظارات دیگران تغییر دهد. چهارمین ویژگی این تعریف آن است که مهارتهای اجتماعی در واقع واحدهای رفتاری مجزا هستند. فردی که از لحاظ اجتماعی مهارت دارد، قادر است رفتارهای مختلف مناسب داشته باشد. پنجمین جنبه ای تعریف، آموختنی بودن مهارتهای اجتماعی است. در حال حاضر تمامی محققان اتفاق نظر دارند که اکثر رفتارهای اجتماعی آموختنی هستند.

۲-۶- عوامل موثر در رشد مهارتهای اجتماعی کودکان

الف) ارتباط با همسالان

در سال سوم زندگی، رابطه با همسالان تغییر عمده ای می کند. کودک از این به بعد از تنها بازی کردن یا تماشای بازی با دیگران کمتر استقبال می کند و بیشتر دوست دارد که با کودکان دیگر ارتباط برقرار کند و در او تمایل به همکاری آشکار می شود. گروه همسالان نیز همچون خانواده می تواند در شکل گیری شخصیت کودک موثر باشد. همیشه مواردی برای تقلید و همانندسازی در گروه وجود دارد. ولی از سن دبستانی به بعد، کودک بیشتر از مصاحبت همسالان لذت می برد. بیشتر کودکان کودکستانی یک یا دو دوست صمیمی دارند. ولی این دوستیها بسیار ناپایدار است و به سرعت تغییر می کند. اصولاً کودکان از نظر اجتماعی بسیار انعطاف پذیر به نظر می آیند و مایلند دوستهای زیادی داشته باشند.

دوستان مورد توجه آنها معمولاً کودکانی همجنس آنها هستند. کودکانی نیز هستند که هنوز تنهایی بازی کردن یا تماشای بازی دیگران را بر شرکت در جمع و بازی با آنها ترجیح می دهند و اعتماد لازم را برای پیوستن به دیگران پیدا نکرده اند. ابراز همکاری و کمک به کودکان دیگر، در حدود پایان سن کودکستان بیشتر دیده می شود. کودکان این سن مرتب از فعالیتی به فعالیت دیگر می پردازند و این کار برای آنها بسیار عادی است. برای کودکان این گروه سنی می توان مساله را با گفتگوی صمیمانه و آرام حل کرد. کودک مجبور است برای برقراری ارتباط با گروه همسن، مرتب رفتار خود را مورد ارزیابی قرار دهد و رفتارهای مفید و موثر را در روابط با دیگران انتخاب کند و رفتارهای ناخوشایندی را که باعث طرد او و دوری دیگران می شود تکرار نکند.

ب) ارتباط با بزرگسالان:

این رابطه بطور همزمان از چند بُعد مورد توجه قرار می گیرد: خانواده، مهد کودک، کودکستان، جامعه به صورت کلی به شکلهای مختلف بر کودک اثر می گذارد. کودکان از حدود شش سالگی به بعد در بازی با گروه همسالان قوانین و دستورهای را می پذیرند و به آن احترام می گذارند. پذیرش و همکاری گروهی کودک نه تنها به اطاعت از دیگران از جمله بزرگسالان

^۲ - Michelson

منجر می شود. بلکه در واقع کودک اصول سلوک و رفتار با دیگران را می آموزد. در نتیجه این امر در روابط متقابل او با والدین نیز تاثیر می گذارد.

ج) خانواده:

فرهنگ و خرده فرهنگ های یک جامعه (طبقه اجتماعی، اقتصادی) معمولاً تاثیر مستقیمی روی کودک ندارد. بلکه عموماً بوسیله خانواده بر رشد کودک اثر می گذارد. خانواده کودک را برای زندگی در جامعه آماده می کند. یعنی مسئولیت دارد و زبان جامعه را به کودک بیاموزد و مهارت های اساسی و چگونگی بروز با جامعه را در کودک ایجاد کند. کار مهم خانواده تنها آموزش این موارد و حتی تامین تغذیه و مسکن کودک نیست. بلکه کار مهم خانواده اظهار محبت و علاقه به کودک و ایجاد ارتباط با اوست. هر چه محبت و صمیمیت پدر و مادر نسبت به کودک بیشتر باشد. زمینه همانند سازی مناسب با والدین نیز بیشتر خواهد شد. به هر حال هر کودک به طرق گوناگون آینه ای است که ویژگی های والدینش را نشان می دهد.^۳

طبق تحقیقات انجام شده دوره ی پیش دبستانی تاثیرات مثبتی بر رشد و سازگاری کودک دارد میان یادگیری نوآموزانی که دوره پیش دبستانی را سپری کرده اند و آنهایی که این دوره را نگذرانده اند چهار نمره اختلاف وجود دارد چرا که این دوره سبب آمادگی بیشتر برای حضور در مدرسه می باشد این نوآموزان از توانایی های بهتری نسبت به سایرین برخوردارند مهمترین عامل پیشرفت دانش آموزان در مدرسه به خصوص در پایه اول است یادگیری مهارت هایی چون سازگاری با محیط- دقت و تمرکز حواس نظم پذیری ذهن هماهنگی دیداری حرکتی و یادگیری جهت ها مفاهیمی است که در دوره پیش دبستانی به خوبی آموزش داده می شود در خصوص رشد هوش و تجارب کودکان نشان دهنده ی آن است که ۷۰٪ رشد ذهنی کودکان در سنین ۵ تا ۸ سال صورت می پذیرد بنابراین دوره های پیش دبستانی می توانند تاثیر به سزایی بر رشد همه جانبه کودک داشته باشند مشروط بر آن که مربیان مراکز با روان شناسی کودک ویژگی های رشد وی در این سنین آشنایی کامل داشته و امکانات و محیط برگزاری چنین دوره هایی نیز مناسب رشد ذهنی شناختی عاطفی و اجتماعی کودکان باشد.

۲-۶- رشد در دوران کودکی

انواع مختلف رشد در کودکان شامل:

رشد شناختی:

ویژگی کودکان از نظر رشد شناختی، خودمداری او می باشد که به علت خودمداری کودک قادر به درک دیدگاه دیگران نیست همین عدم درک دیدگاه توسط کودک باعث لجبازی های کودکان در این سنین است ضمن اینکه کودکان را به شنیدن قصه ها تشویق کرد، باید اوقاتی در نظر گرفت که کودک به بیان دقیق و عینی آن چیزی بپردازد که اتفاق افتاده است کنجکاوی طبیعی کودک و علاقه زیاد او به فهمیدن منجر به سوالات و پرسش های زنجیره ای می شود که باید به این نیازها طبیعی او به طور مناسب پاسخ داد.

رشد اجتماعی:

کودک بیشتر دوست دارد که با دیگران ارتباط برقرار کند و میل زیادی به همکاری دارد. گروه همسالان نقش تعیین کننده ای در شکل گیری شخصیت کودک دارد. کودکی که از آزادی عمل لازم جهت آزمایش نقش های مختلف محیطی برخوردار باشد ابتکار و برنامه ریزی در او تقویت می شود. کودک احساس امنیت عاطفی می نماید و کودک می آموزد که با دیگران بسازد و با آزادی عضو گروه شود و حقوق دیگران را رعایت نماید و روش های جدیدی برای ابراز عواطف فراگیرد.

۳- خوی نژاد، ۱۳۷۴

رشد اخلاقی:

کودک به علت محدودیت های شناختی قوانین اخلاقی را غیرقابل تغییر می دانند و تفاوتی میان قوانین اخلاقی و فیزیکی قائل نمی باشد و به هیچ وجه قادر به تغییر و تفسیر موقعیت های اخلاقی به روش غیراز اجتناب از تنبیه و گرفتن پاداش نیستن و براساس نظریات روان شناسی (پیاژه و کالبرگ) در تربیت اخلاقی کودکان استفاده از تنبیه و سرزنش جایز نیست چرا که به درونی شدن ارزش ها کمک نمی کند بنابراین به جای امر و نهی دائم و تنبیه باید توضیحاتی در خور فهم و مطابق رشد ذهنی به کودک داده شود.

رشد روانی جسمی:

در دوره های دبستانی شکل گیری و هویت جنسی کودک و نقش جنسی (پسر یا دختر بودن) رخ می دهد در سه سالگی تقریباً پسران و دختران تفاوت های جسمی خود را می فهمند و در حدود پنج سالگی در می یابند که در آینده مرد یا زن خواهند شد.

۲-۷- تربیت در دوران کودکی

تربیت این دوره دارای سه جنبه اساسی است:

- ❖ تربیت حواس
- ❖ تربیت تخیل
- ❖ تربیت شخصیت

تربیت حواس:

هر یک از حواس، دریچه ای است که کودک از آن به جهان خارج می نگرد و اطلاعات دست اول کسب می کند. هر چه حواس از لحاظ فعالیت های فیزیولوژیک سالم تر و از نظر میزان تجارب مربوطه ورزیده تر باشد، معلومات حاصله از طریق آنها دقیق تر خواهد بود.

تربیت تخیل:

از خصوصیات دیگر کودک در این دوره این است که واقعیت را با آفریده های خیال خود در می آمیزد. مربیان باید به خاطر داشته باشند که تخیل، عالی ترین صفت انسان است چرا که بیشتر از هوش، بشر را از حیوان متمایز می سازد. بنابراین تربیت تخیل که با تربیت حسی- حرکتی همراه و در متعادل ساختن آن نیز موثر است، جنبه دیگری از تربیت فکری این دوره به شمار می آید. پس کودکی را که به چیزها سرسری نگاه می کند و پراکنده اندیش است به خیال پردازی تشویق کنیم و کودکی را که بیشتر از حد خیالباف است بر عکس، به عبارت دیگر آنها را با داستان ها و قصه های واقعی آشنا سازیم و همواره به خاطر داشته باشیم که غوطه ور شدن در شگفتی ها هم اندازه ای دارد.

تربیت شخصیت:

یکی از جنبه های مهم شخصیت در این دوره تشخیص طلبی است و فردیتی که در این سن متجلی می شود نیروی زنده ای است که می تواند پایه استواری برای عمل تربیتی گردد. تسلیم محض تشخیص طلبی کودک شدن همان قدر به حال رشد شخصیت در حال تکوینش مضر است که مخالف قطعی با آن.

کودک کودکستانی برای ضبط خواهش های خود، برای اموختن راه و رسم زندگی بادیگران و برای قبول پاره ای از مسئولیت های عمومی مربوط به محیط خود، نیازمند کمک مربی خویش است در این مورد نه تنها سرمشق دادن و تشویق کردن لازم است، بلکه گاهی نیاز پیدا می شود که مرکز پیش دبستانی منتهای سعی خود را بنماید و به تبیین رفتار نابه هنجار عده ای از کودکان بپردازد. بازی های کودک و نقش هایی که با عهده دار شدن آنها، بدان ها معنی و ارزش می دهد و از خلال آنها شخصیتش آشکار می گردد، از این لحاظ حایز اهمیت است. با توجه به مطالب مذکور زندگی در کودکستان باید امنیت خاطر طفل را که در شرایط مساعد خانوادگی جوانه زده است بارور سازد. بدین منظور، باید نظم عمومی امور در کودکستان

طوری باشد که کودک به خوبی دریابد که کلیه فعالیت ها هر چند که ضمن آنها همه نوع حوادث جالب و غیرمنتظره ممکن است اتفاق بیافتد، طبق برنامه و طرح نقشه ای انجام شود.

کودکان هنگام ترک کودکستان از آنچه تاکنون یاد گرفته اند، احساس اطمینان کنند به طوری که برای آموختن بیشتر، آمادگی و اشتیاق داشته باشند. چنانچه کودکان توانسته باشند، در برخورد با نخستین محیط آموزشی، ناملایمات مربوط را بدون احساس دلسردی پشت سر بگذارند و لاقلاً از کاربرد موثر توانایی های خود در چند کار لذت برده و در نتیجه اعتماد به نفس کافی حاصل نموده باشند، می توان امیدوار بود که بتوانند با استفاده از این آمادگی، گام های مربوط به مراحل بعد را یکی بعد از دیگری با موفقیت روزافزون بردارند.

۳- نتیجه گیری

این مقاله با هدف بررسی مفاهیم مهارت های اجتماعی کودکان و نقش آن در رسیدن به اهداف آموزش و پرورش انجام شده است. فروبل عقیده دارد که کودکی مرحله بسیار حساس از زندگی انسان است. در این مرحله کودکان به سهولت بیشتری قادر به یادگیری مهارت ها و رفتارها نسبت به مراحل دیگر زندگی می باشد. همچنین کمنوس عقیده داشت که والدین و معلمان کودک را دقیقاً مورد مطالعه قرار دهند و به خصوصیات اخلاقی و تغییرات خلقی او توجه کنند و به علائق و توانایی های ذاتی او توجه داشته باشند. و بررسی تئوری های رشد روان شناسان از قبیل فروید، پیاژه، اریکسون، کولبرگ، درباره رشد اجتماعی کودکان نشان می دهد که این تئوریه ها، شاخص های کلی رشد اجتماعی هستند، و به تعیین سیر آموزشی رفتارهای اجتماعی کودک کمک می کند. مهارت های زیادی وجود دارند که سطح آمادگی کودک را افزایش می دهند. بیشتر این مهارت ها به مرور زمان و به طور طبیعی در کودک رشد می کنند، اما برخی هم هستند که آموختنی بوده و باید آنها را کسب کرد. بنابراین اگر شما نسبت به انواع مهارت هایی که کودکان قبل از مدرسه باید کسب کنند، آگاهی کافی داشته باشید بهتر می توانید در این خصوص به او کمک کنید و راهنما و یاور او در طول تحصیل باشید و این زمانی بیشترین تاثیر را خواهد داشت که کودک از رفتن به مهدکودک یا پیش دبستانی در موعد مقرر قانونی سرباز زدند.

درست است که مهارت های کسب آمادگی برای رفتن به مهدکودک، کلیدهای راهنمایی برای والدین محسوب می شوند، اما این بدان معنا نیست که کودک حتماً باید قبل از شروع مهدکودک آنها را کسب کند و اگر کودکی برخی از آن مهارت ها را کسب نکرده باشد یا در زمینه خاصی توانایی لازم را نداشته باشد، نمی توان گفت که او آمادگی رفتن به مهدکودک را ندارد. زیرا کودکان نیز درست مثل بزرگسالان دارای توانایی ها و سطوح مهارتی متفاوت هستند. به عنوان مثال اگر کودکی در سن پنج سالگی حروف الفبا را بلد نباشد یا نتواند مداد را به درستی در دستش بگیرد، این ناتوانی احتمالاً ناشی از آن است که او به حمایت بیشتری نیاز دارد تا توانایی هایش را بهبود بخشد.

بنابراین باتوجه به مطالب ذکر شده می توان نتیجه گرفت که آموزش پیش از دبستان از اهمیت خاصی برخوردار است. و این پژوهش نیز نشان داد که کودکانی که از آموزش پیش دبستانی برخوردار هستند از مهارت های اجتماعی بالاتری نسبت به کودکان دیگر که از آموزشها محروم بودند برخوردار هستند.

منابع و مراجع

- سره، صغری - «روش فعال در کودکان» - چاپخانه پیروز
- سیف، سوسن - کدیور، پروین - کرمی نوری، رضا - لطف آبادی، حسین - «روانشناسی رشد (۱)» - چاپ مهر (قم)
- علاقمند، علی - «جامعه شناسی آموزش و پرورش» ناشر: کتابخانه فروردین .
- گیچ، نیت ل - برلایندر، دیویدسی - «روانشناسی تربیتی» ترجمه: غلامرضا خوی نژاد - مشهد - نشر پاژ - موسسه انتشارات حکیم فردوسی.
- مایر، فردریک «تاریخ اندیشه های تربیت ج (۱)
- ترجمه: علی اصغر فیاض - دفتر نشر فرهنگ اسلامی (سمت)
- مفیدی، فرخنده «آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستانی» تهران - انتشارات پیام نور.
- هارجی، اون - ساندرز کریستین «مهارت های اجتماعی در ارتباطات میان فردی» ترجمه: خشایار بیگی و مهرداد فیروز بخت.
- جمعی از مولفان - «روانشناسی رشد» - انتشارات سمت
- اتکینسون و هلیارد - «زمینه روانشناسی» - ترجمه: براهن و همکاران